

ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВОДОКОРИСТУВАННЯ

ECOLOGICAL COMPONENT OF WATER USING FISCAL MANAGEMENT

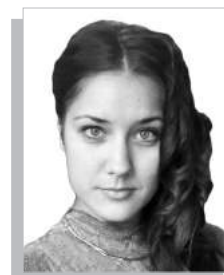

Людмила ЛЕВКОВСЬКА,
доктор економічних наук,
Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», Київ

Lyudmyla LEVKOVSKA,
Doctor of Economics,
Public Institution «Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine», Kyiv

Ірина ТРАЧУК,
аспірант,
Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», Київ

Iryna TRACHUK,
Post-graduate student,
Public Institution «Institute of Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine», Kyiv

Загострення водно-екологічних проблем значною мірою зумовлене недосконалістю існуючої системи фінансового регулювання водокористування, особливо щодо нарахування та стягнення екологічного податку за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти. Невисокий рівень ставок даного фінансового платежу не стимулює підприємств-водокористувачів знижувати об'єми скидів через упровадження оборотних систем водопостачання, застосування водоощадливих та маловодних технологій. Більше того, при існуючих ставках екологічного податку за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти надто проблематично збільшити надходження до фондів охорони навколишнього природного середовища, а це тягне за собою обмежене фінансування заходів з очищення зворотних вод. Тому й складається ситуація, коли основний тягар щодо інвестиційного забезпечення розширеного відтворення водоохоронної інфраструктури та фінансування поточних витрат лягає на підприємства, переважна більшість яких не в змозі повною мірою забезпечувати фінансування природоохоронної діяльності.

Перераховані проблеми неодноразово порушувалися у працях багатьох вітчизняних вчених [1-7]. Однак при цьому не повною мірою окреслюються пріоритети вдосконалення саме екологічної складової фінансового регулювання водокористування, диверсифікації інструментів фінансового впливу на забруднювачів природних водних об'єктів, поглиблення диференціації ставок екологічних зборів.

Метою публікації є визначення спрямованості екологічних податків, аналіз основних тенденцій пред'явлення екологічних податків за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти, а також обґрунтування перспективних напрямів підвищення дієвості такого виду фінансних платежів.

Роль і спрямованість екологічних податків переглядається вже не один раз, починаючи з того часу, коли було інституціоналізовано платність природокористування. Одні вчені розглядають їх як базовий інструмент обме-

ження деструктивного впливу на довкілля, а інші – як фінансовий платіж, спрямований на посилення фінансової самодостатності окремих територіальних утворень, у першу чергу промислово розвинених регіонів, та засіб накопичення фінансових ресурсів для нарощення обсягів інвестиційного забезпечення процесів відтворення природоохоронної інфраструктури.

В. Боронос та П. Рубанов переконані, що регулювання за допомогою ставок податків може мати недоліки, пов'язані з імовірністю того, що останні можуть бути невірно оцінені. Зокрема, в умовах інфляції виникає необхідність постійної зміни реальних розмірів податків, що вимагає безперервного відстеження і врахування цих змін. Саме тому впровадження податків у якості регуляторів висуває особливі вимоги до інформаційного забезпечення і регуляторного процесу.

Найбільш поширений принцип «забруднювач платить» не повинен ставати вузловим елементом податкової політики. За нинішніх умов краще було б не обмежуватися оподаткуванням лише забруднювача, а керуватися принципом «забруднювач платить першим» [1].

На думку Т. Донніка, запровадження екологічного податку пропонується не як додаток до існуючих податків на прибуток з підприємств, а замість них. Таким чином, наблизивши податки з прибутку до нуля, екологічні подат-

ки спричинять високі ціни на ресурси, енергію та забруднювачі.

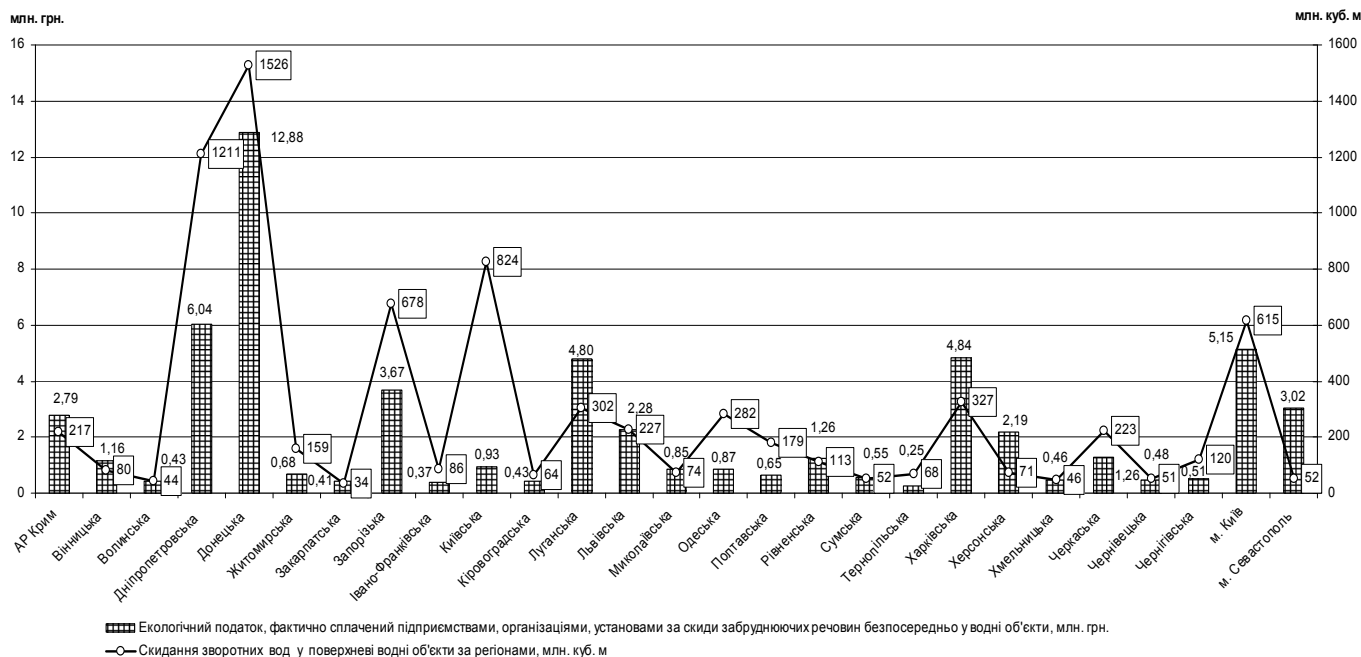
Держава залишає за собою право боротьби з надзвичайними та недопустимими забрудненнями шляхом штрафів та закриття виробництв, але при цьому стимулюється скорочення технологічних забруднень. Зрозуміло, що екологічні податки повинні мати характер не місцевих платежів, а бути складовою держбюджету [2].

Одним із шляхів посилення контролю за забрудненням довкілля, а також за правильністю розрахунку збору є спрямування коштів від штрафів і позовів за порушення природоохоронного законодавства на розвиток лабораторної й матеріально-технічної бази управління екології та природних ресурсів.

Порушуються проблеми пред'явлення та стягнення екологічного податку за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти. Проаналізовано основні тенденції пред'явлення екологічного податку за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти за період з 2000 по 2012 рік. Приведено регіональний розріз екологічного податку, фактично сплаченого підприємствами, організаціями, установами за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти, а також обсягів скидів зворотних вод у поверхневі водні об'єкти за регіонами у 2011 році. Запропоновано перспективні напрями підвищення дієвості фінансового регулювання відтворення та охорони водних ресурсів.

The article deals with problems of presentation and collection of environmental tax on discharges of pollutants directly into water bodies. The basic trends of bringing environmental tax on discharges of pollutants directly into water bodies during the period from 2000 to 2012 are analysed. Promising directions to improve the efficiency of fiscal adjustment of restoration and protection of water resources are offered.

Рис. 2. Екологічний податок, фактично сплачений підприємствами, організаціями, установами за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти та скидання зворотних вод у поверхневі водні об'єкти за регіонами у 2011 році (за даним Державної служби статистики України)

податку за даний вид забруднення навколишнього природного середовища може суттєво зміцнити інвестиційний потенціал модернізації та реконструкції водогосподарської та водоохоронної інфраструктури. Основними забруднювачами природних водних об'єктів є промислові підприємства, що входять в інтегровані підприємницькі структури зі значним оборотом капіталу, а отже, зростання ставок екологічного податку для даних суб'єктів підприємницької діяльності не стане обтяжливим, і вони й надалі демонструватимуть високу частку сплати пред'явлених екологічних податків за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти.

З метою попередження негативного впливу підприємств-забруднювачів довкілля на водні об'єкти необхідно нормативно закріпити використання певних заходів щодо корекції методичної бази фіскального регулювання відтворення та охорони водних ресурсів, а саме:

- удосконалити нормативно-правову базу з питань оподаткування забруднення водойм;
- посилити диференціацію та підвищити розмір ставок екологічного податку за скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти, збільшивши плату за скидання одиниці маси забруднюючої речовини до європейського рівня з урахуванням токсичності скидів;
- удосконалити методику визначення шкоди, заподіяної внаслідок порушення законодавства у сфері використання та охорони вод;
- переглянути пільги щодо стягнення збору за спеціальне водокористування як щодо водних ресурсів загальнодержавного, так і місцевого значення;
- збільшити податкове навантаження на ті види діяльності та форми споживання, що є екологічно шкідливими для водних об'єктів.

ВИСНОВКИ

За останні роки так і не вдалося стабілізувати ситуацію щодо втрат водних ресурсів у системах транспортування та величину скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти. Значною мірою така ситуація зумовлена заниженими ставками екологічного

податку за забруднення водних об'єктів, що не стимулює підприємницькі структури, які використовують водні ресурси, до впровадження водоощадливих технологій та зниження обсягів залучення свіжої води у відтворювальний процес. Необхідно максимальною мірою посилити диференціацію встановлення ставок екологічного податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, ефективніше ідентифікувати реальну величину збитку, завданого підприємствами-забруднювачами довкілля.

CONCLUSIONS

In recent years, it was not possible to stabilize the situation in regard to water resources loss in the transmission systems and the magnitude of discharges of pollutants into water bodies. To a large extent, this situation is due to low rates of environmental tax for pollution of water bodies that discourages entrepreneurial structures that use water resources for implementation water-saving technologies and reduce the inflow of fresh water in the reproductive process. It is necessary to enhance the degree of differentiation of determination the environmental tax on discharges of pollutants into water bodies effectively, and to effectively identify the real value of the damage done by the environment polluters.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боронос В. Г. Фінансові інструменти екологізації виробничої діяльності / В. Г. Боронос, П. М. Рубанов // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». – 2002. – № 2. – С. 36-42.
2. Доннік Т. С. Екологічні податки як спосіб вирішення економічних проблем сталого розвитку суспільства / Т. С. Доннік // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». – 2003. – № 1. – С. 71-73.
3. Завгородня Т. Удосконалення інструментів економічного механізму охорони навколишнього природного середовища / Т. Завгородня // Економіка України. – 2000. – № 12. – С. 67-70.
4. Завгородня Т. В. Збір за забруднення довкілля / Т. В. Завгородня // Фінанси України. – 2002. – № 2. – С. 76-81.
5. Міщенко В. Дієвість економічних підходів екологічної політики (чи «забруднювач платить»?) / В. Міщенко // Економіка України. – 2002. – № 7. – С. 62-69.
6. Міщенко В. Екоресурсні платежі в Україні / В. Міщенко // Економіка України. – 1998. – № 10. – С. 59-63.
7. Хвесик М. А. Стратегічні імперативи раціонального природокористування в контексті соціально-економічного піднесення України: монографія / НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України. – Донецьк: Юго-Восток, 2008. – 508 с.